

HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI
Razred za filološke znanosti

Željka Fink

TIPOVI ADJEKTIVNIH FRAZEOLGIZAMA
(na materijalu ruskog i hrvatskog jezika)

FILOLOGIJA, KNJIGA 20-21

Poseban otisak

Zagreb 1992-1993

UDK 801.316-82/862
Izvorni znanstveni članak
Primljeno 11/1992.

ŽELJKA FINK,
FILOZOFSKI FAKULTET, ZAGREB

TIPOVI ADJEKTIVNIH FRAZEOLOGIZAMA (na materijalu ruskog i hrvatskog jezika)

Frazeologizmi se mogu analizirati s triju aspekata: sa strukturnoga, sintaktičkog i semantičkog. Ti aspekti nisu jednako važni pri utvrđivanju kategorijalnog značenja frazeologizama. Slijedeći ova dva načela, adjektivne frazeologizme možemo podijeliti na tri tipa: na prave, značenjske (semantičke) i strukturne.

Tradicionalan pristup podjeli frazeologizama prema kategorijalnom značenju polazi od vrsta riječi kao posuđene kategorije i u neke od tih vrsta pokušava, manje ili više uspješno, uklopiti frazeologizme. Tako raspoređeni oni se dalje dijele po semantičkom principu, tj. unutar pojedine kategorije redaju se različita frazeološka značenja.¹ Mnogi se lingvisti bave kategorijalnim značenjem frazeologizama i predlažu razne podjele. Neki od njih spominju samo najbrojnije skupine frazeoloških jedinica, dok se drugi bave i malobrojnim skupinama, tako da se u nekim izvorima spominju samo tri kategorije, a u drugima više njih. To su sljedeće skupine:

1. *Glagolski frazeologizmi*
держатъ шаг [ногу]²
закусывать удила, закусить удила /прост/
prijeći očima (okom)
ubirati pjenu
2. *Supstantivni (imenski) frazeologizmi*
бабье лето

1 Za razliku od tradicionalnog pristupa kategorijalnom značenju Emirova, na primjer, polazi sa semantičkih pozicija, pa preko njih dolazi do kategorijalnih, gramatičkih (Эмирова 1988: 18-41).

2 Frazeologizmi ruskog jezika, njihovo značenje i primjeri iz tekstova ispisivani su iz Frazeološkog rječnika ruskog jezika u redakciji Molotkova (ФСРЯ 1978), a frazeologizmi hrvatskog jezika, značenje i njihovi primjeri iz Frazeološkog rječnika hrvatskoga ili srpskog jezika J. Matešića (Matešić 1982). Redosljed jedinica uvjetovan je azbučnim, odnosno abecednim redom prve komponente (makar ona bila i fakultativna).

канцелярская крыса

knjiški moljac

bečarsko (tomačko) veče

3. *Adverbijalni (priloški) frazeologizmi*

в пику кому

ни свет ни заря

dok bi očitao očenaš

dok si (dok bi) rekao britva

4. *Adjektivni (pridjevski) frazeologizmi*

на ходу подметки рвет [режет]

себе на уме

mudar (lukav) kao zmija

dotjeran (lijep) kao iz kutije

5. *Zamjenički frazeologizmi*

все и вся / всё и вся/

от мала до велика

sve i jedan

sve živo

6. *Neodređeno-količinski frazeologizmi*

кот наплакал /прост./

куры не клюют

ništa pod [milim (dragim)] bogom

ni boga jokinoga (jokina)

7. *Modalni frazeologizmi*

боже упаси [сохрани, оборони]

как на грех

руку на срце

u neku ruku

8. *Frazeologizmi-uzvici*

типун тебе [ему, ей, вам, им] на язык

разрази [порази] <меня> гром [бог, господи, силы небесные]

Matešić u svom Rječniku ne navodi takav tip frazeologizama. To bi mogle biti jedinice:

К врагу! До врага!

Хвала Bogu!

9. *Veznički frazeologizmi*

несмотря на то что

между тем как³

³ Većina frazeologa ne spominje ovaj tip frazeologizama, tj. ovakve sveze ne ubraja u frazeologiju. Stoga ovi primjeri nisu ispisani iz Frazeološkog rječnika ruskog jezika (ФСРЯ 1978), već iz knjige Šanskog (Шанский 1985: 47).

Pogledajmo

Lingvisti na

ubraja u tu skup

i na semantičkor

ponenta frazeolo

Druga pak grupa

ovamo, kao prvo

u adjektivne, ali

kategoriji, a zna

Prvoj grupi p

na dvije skupine

a) u prvoj su

zativu s pr

крепок /ту

крепкий /ту

нечист /неч

тяжел /тяж

b) drugu skup

pridjeva) k

богом убит

мешком при

не лыком ш

подбитый в

Za obje je sk

neko trajno obilje

Žukov u ovu k

koje tvrdi da u sek

kategorijalno zna

liko se može izdv

granici između til

jetki u ruskom je

ovim se gledištem

u ruskom jeziku r

trebalo isključiva

zastupljenosti. Dr

dići glavnu riječ -

rijetkih broj, a ko

frazeologizama) to

Ovaj stav don

koja u njemu anal

značenjem. Njen k

Pogledajmo sad nešto detaljnije adjektivne frazeologizme.

Lingvisti na dva načina pristupaju ovom kategorijalnom tipu. Dio njih ubraja u tu skupinu samo frazeologizme koji i na strukturnom (morfološkom) i na semantičkom nivou odgovaraju adjektivnima. To znači da je glavna komponenta frazeologizma pridjev, a i frazeološko se značenje prenosi pridjevom. Druga pak grupa jezikoslovaca šire gleda na tu vrstu jedinica. Oni svrstavaju ovamo, kao prvo, one frazeologizme koji se strukturom i značenjem uklapaju u adjektivne, ali i one koji strukturom, tj. sastavom, pripadaju nekoj drugoj kategoriji, a značenjem se potpuno podudaraju s adjektivnima.

Prvoj grupi pripada, na primjer, Žukov, koji pridjevske frazeologizme dijeli na dvije skupine:

a) u prvoj su jedinice čija je glavna riječ pridjev, a zavisna imenica u akuzativu s prijedlogom *на*:

крепок /туг/ на ухо
крепкий /тугой/ на ухо
нечист /нечистый/ на руки
тяжел /тяжелый/ на подъем

b) drugu skupinu čine jedinice s pridjevom (obično nastalim od glagolskog pridjeva) kao glavnom riječju, a zavisna je imenica u instrumentalu:

богом убитый
мешком прибитый
не лыком шит
подбитый ветром

Za obje je skupine karakteristično kvalitativno značenje, oni izražavaju neko trajno obilježje čovjeka ili predmeta.

Žukov u ovu kategorijalnu skupinu ne ubraja poredbene frazeologizme, za koje tvrdi da u sebi sadrže svojstva dvaju kategorijalnih tipova (kod prvog tipa kategorijalno značenje pretkazuje glavna riječ, a kod drugog glavna riječ, ukoliko se može izdvojiti, ne signalizira kategorijalno značenje) i negdje su na granici između tih tipova. Nadalje navodi da su takvi frazeologizmi dosta rijetki u ruskom jeziku i uopće ih ne uključuje u analizu (Жуков 1978: 34). S ovim se gledištem ne bih u potpunosti složila jer, iako poredbeni frazeologizmi u ruskom jeziku nisu toliko frekventni kao u hrvatskom, čini mi se da ne bi trebalo isključivati iz analize bilo koju skupinu na osnovu njene brojčane zastupljenosti. Drugo, mislim da je kod te skupine relativno jednostavno odrediti glavnu riječ – to je, u svakom slučaju, pridjev ili glagolski pridjev, kod rijetkih broj, a kod fonetskih riječi (koje isto mogu imati ulogu poredbenih frazeologizama) to je najčešće imenica.

Ovaj stav donekle potvrđuje i rad Ovezove Maral (Овезова Марал 1987), koja u njemu analizira poredbene adjektivne frazeologizme sa kvantitativnim značenjem. Njen korpus iznosi 170 jedinica, a definira ih kao ustaljene sku-

pove riječi koji se reproduciraju u govornom procesu u gotovom obliku, a po svom značenju, sintaktičkoj funkciji i morfološkom izrazu odgovaraju pridjevima.

Didkovska (Дидковская 1983) govori u svom članku o adjektivnim frazeologizmima smatrajući tu kategoriju najteže odredivom u pogledu obujma, granica i sastava. Oni se, po njenu mišljenju, mogu svrstati u dvije grupe. U prvu ulaze oni koji svojim sastavom, dakle formom, odgovaraju adjektivnima (*нечистый /нечист/ на руку, богом обиженный, ни жив ни мертв*), a u drugu oni koji bi svojim sadržajem mogli postati adjektivnima (*без царя в голове, мало каши ел, себе на уме, с иголки*). Na periferiju kruga adjektivnih frazeologizama stavlja jedinice tipa *средней руки, чистой воды*. Ne uključuje ih u jezgru adjektivnih frazeologizama zbog njihove nemogućnosti funkcioniranja u ulozi predikata, tj. sintaktička veza s imenicom za njih je strukturno neophodna, izvan nje oni se smislaono ne ostvaruju. Na kraju pak članka Didkovska tvrdi da je upravo atributna funkcija jedna od glavnih karakteristika adjektivnih frazeologizama. Autorica navodi i popis frazeologizama koji ostaju izvan okvira adjektivnih (dakle, u adjektivne ubraja samo one koji su to i formom i sadržajem). To su sljedeći frazeologizmi:

1. supstantivni frazeologizmi:

с большой буквы, с гулькин нос, с чужого плеча;

2. frazeologizmi koji kao prvu komponentu imaju česticu *не*:

не из робкого десятка, не обсевок в поле, не от мира сего;

3. frazeologizmi čije su imenske komponente vezane koordinacijom:

из молодых да ранний, ни богу свечка ни черту кочерга, ни рыба ни мясо, <одна> кожа да кости;

4. frazeologizmi-fonetske riječi:

в теле, (не) в себе, с иголки;

5. frazeologizmi nastali od glagolskih skupova riječi:

воды не замутит, в сорочке родился, лыка не вяжет, мало каши ел;

6. frazeologizmi u čijem je sastavu prilog:

с боку припека, так себе;

7. frazeologizmi-rečenice:

в чем душа держится, в чем мать родила, не бей лежачего, нос не дорос.⁴

Navedeni se frazeologizmi, nastavlja Didkovska, upotrebljavaju u funkciji predikata. Njihovu je kategorijalnu pripadnost teško odrediti.

⁴ Nije mi sasvim jasno zašto Didkovska razdvaja 5. i 7. skupinu jer su u obje frazeologizmi-rečenice. U 5. skupini sve su jednodijelne, a u 7. su različitih tipova: i zavisne, ali dvodijelne, i po jedna jednodijelna i dvodijelna.

S mišljenju
da su pravi ad
često su u fun
leksičkom sast
tivni, ne uklju
da nedostatak

Za razliku
nov (Хуснутди
unutar te kate
tri tematske s

1. frazeolog

без царя

себе на у

2. frazeolog

вне себя,

3. frazeolog

короче во

ветром, с

Husnutdin
značenje karak
poklapaju se s

Dakle, ova
pridjevom kao
smještaju izvan
i skupove riječ
(po mišljenju D

Podemo li
dio frazeologiza
čini mi se da
aspekta frazeol
rom na prirodu
kategorijalne sk
padaju i svojom
i na one koji se
obzirom da se k
stano isprepliću
moгуćност при
трећи, синтактичк
pokazatelj njege

To bi, dakle
sa strukturnoga

S mišljenjem Didkovske samo se do neke granice slažem. Naime, točno je da su pravi adjektivni frazeologizmi oni koji imaju pridjev kao glavnu riječ i često su u funkciji atributa. Ipak, zašto ostale frazeologizme koji se po svom leksičkom sastavu ne uklapaju u adjektivne, ali su svojim značenjem adjektivni, ne uključiti u tu kategorijalnu skupinu? Kod ovakvih se slučajeva i ogle- da nedostatak tradicionalne podjele prema kategorijalnom značenju.

Za razliku od Žukova i Didkovske Molotkov (Молотков 1977) i Husnutdinov (Хуснутдинов 1988) šire gledaju na adjektivne frazeologizme dijeleći ih unutar te kategorije na semantičko-tematske skupine. Tako Molotkov nabroja tri tematske skupine:

1. frazeologizmi sa značenjem osobine ljudi:
без царя в голове, звезд с неба не хватает, не лыком шит, ни кожи ни рожи, себе на уме, туг на ухо;
2. frazeologizmi koji ukazuju na stanje ljudi:
вне себя, еле можаху, на взводе, не в своей тарелке, под мухой;
3. frazeologizmi sa značenjem kvalitativne osobine predmeta:
короче воробьиного носа, на рыбьем меху, пальчики оближешь, подбитый ветром, с иголочки.

Husnutdinov piše da adjektivni frazeologizmi imaju općefrazeološko značenje karakteristike, svojstva predmeta. Tematske skupine koje nabroja poklapaju se s Molotkovljevim, a navodi i slične primjere.

Dakle, ova dva lingvisti u adjektivne frazeologizme, osim onih očitih, sa pridjevom kao glavnom riječju, ubrajaju i jedinice koje i Didkovska i Žukov smještaju izvan okvira adjektivnih: i fonetsku riječ, i frazeologizme-rečenice, i skupove riječi koji svojim leksičkim sastavom ne odgovaraju adjektivnima (po mišljenju Didkovske i Žukova).

Podemo li sa stanovišta koje zastupa Didkovska i donekle Žukov, dobar dio frazeologizama ostat će izvan kategorijalnih skupina. Da bi se to spriječilo, čini mi se da postoje dva rješenja: ili odvojiti aspekt leksičkog sastava od aspekta frazeološkog značenja i analizirati ih potpuno zasebno, što je s obzirom na prirodu frazeoloških jedinica dosta teško izvedivo, ili pak unutar same kategorijalne skupine podijeliti frazeologizme na one koji dotičnoj skupini pripadaju i svojom sintaktičkom funkcijom, frazeološkim značenjem i sastavom, i na one koji se »samo« značenjski i sintaktički uklapaju u dotičnu skupinu. S obzirom da se kod frazeologizama leksički sastav i frazeološko značenje neprestano isprepliću i da ih je teško potpuno izolirati, čini mi se da je ova druga mogućnost prihvatljivija. Uz ova dva momenta pažnju treba usmjeriti i na treći, sintaktički, jer i funkcija koju frazeologizam ima u rečenici isto može biti pokazatelj njegova kategorijalnog značenja.

To bi, dakle, značilo da se frazeologizmi mogu analizirati s triju aspekata: sa strukturnoga (u okviru kojega se promatra opseg, leksički sastav i, ukoliko

je to moguće, određuje se glavna riječ, komponenta), sa sintaktičkoga (funkcija frazeologizma u rečenici) i semantičkoga (frazeološko značenje).

Frazeologizmima čiji se aspekti »pretaču« jedan u drugi, jednostavno se može odrediti kategorijalno značenje. Tako frazeologizam *prva lasta* ima imenicu kao osnovnu komponentu, frazeološko je značenje izraženo skupom riječi u kojem je opet imenica gramatički vodeća riječ (»prvi nagovještaj, preteča u kakvoj stvari«), izražava pojavu, u rečenici može biti subjekt, predikat, objekt.

Preteče famoznih »bobija«. Ali loše su se provele te *prve laste*: građani su digli galamu... (VL 1975)

Ovdje kao da aspekti logički slijede jedan iz drugog, pa i nije teško zaključiti da je to imenski frazeologizam.

Problem može nastati u određivanju kategorijalnog značenja frazeologizama kod kojih leksički sastav i glavna riječ ne »signaliziraju« frazeološko značenje i sintaktičku funkciju. Tako je, na primjer, s frazeologizmom *живой рукой*, u kojem je glavna riječ imenica, ali se frazeološko značenje tumači prilogom (ne imenicom ili imeničkim skupom): »очень быстро, молниеносно«, frazeologizam karakterizira neku radnju, proces, ukazuje na način; značenje je dakle adverbijalno, pa i sâm frazeologizam prelazi u tu kategoriju. U rečenici ima funkciju priloške oznake. Iz svega navedenog slijedi da je to priloški frazeologizam.

В обители душой считали её, но любили за то, что сильная была работница и, куда ни пошли, что ей ни вели, все *живой рукой* обделает без всякого ворчанья. /Мельников-Печерский, В лесах/

Ovakav i slični primjeri ujedno odgovaraju na pitanje, koji je od triju aspekata osnovni, vodeći, presudni za određivanje kategorijalnog značenja frazeologizma. To je u svakom slučaju semantički aspekt, a gotovo je jednako važan sintaktički jer ga on donekle dopunjuje. Zašto je aspekt strukture, tj. opseg, sastav i glavna komponenta, najmanje važan? To je formalna strana frazeologizma jer riječi koje su u njegovu sastavu najčešće su, po mišljenju nekih lingvиста, samo prazne ovojnice bez leksičkog značenja.⁵ Stoga taj aspekt služi samo kao polazište, polazna osnova za stvaranje ostalih.

Pri određivanju kategorijalnog značenja frazeologizama trebamo, dakle, uzeti u obzir:

1. da frazeologizme možemo promatrati s tri aspekta,
2. da nisu svi aspekti jednako važni za utvrđivanje kategorijalnog značenja frazeologizma.

Ova dva kriterija mogu se primijeniti na sve kategorijalne vrste.

⁵ Po mom mišljenju prvotno leksičko značenje često ima utjecaja na formiranje frazeološkog.

Polazeći o
dijeliti na 3 ti

1. pravi a
2. značenj
3. strukturu

Pogledajm
nih frazeologi

Struktur
pretpostavlja
može biti bilo
kojih se ne m

Opseg fra
rečenicu. Pra
riječi, a fonets
adjektivne fra

Sintaktičk
ristična je fun

Semantič
ukazuje na os
njihovu kvali
određene vrij
loško se znač
jev noseća rij
kod pravih i z
samo prateće
najvažnija pr
se strukturni
u kategoriju
ljima).

Što bismo

Pravi adj
sastavu skup
loško im zna
izraženo prid

ГОЛ КАК СО
ЖИВ И ЗДО

КАК [БУДТ
ЛЫКОМ ШИ

НЕЧИСТ НА
СРВЕН КАК

ktičkoga (funkcija
nje).

gi, jednostavno se
va lasta ima ime-
eno skupom riječi
ovještaj, preteča u
t, predikat, objekt.
e laste: građani su

pa i nije teško za-

čenja frazeologiza-
frazeološko znače-
nom *живой рукой*,
je tumači prilogom
еносно», frazeologi-
; značenje je dakle
iju. U rečenici ima
to priloški frazeolo-

ная была работница
делает без всякого

koi je od triju aspe-
nog značenja frazeo-
vo je jednako važan
strukture, tj. opseg,
lna strana frazeolo-
mišljenju nekih lin-
oga taj aspekt služi

ma trebamo, dakle,

gorijalnog značenja

ijalne vrste.

ormiranje frazeološkog.

Polazeći od navedenih činjenica, adjektivne bismo frazeologizme mogli po-
dijeliti na 3 tipa:

1. pravi adjektivni frazeologizmi,
2. značenjski (semantički) adjektivni frazeologizmi,
3. strukturni adjektivni frazeologizmi.

Pogledajmo sada kako se pojedini aspekti odražavaju na tri tipa adjektiv-
nih frazeologizama.

Strukturni aspekt kod pravih i strukturnih adjektivnih frazeologizama
pretpostavlja pridjev kao glavnu riječ, a kod semantičkih glavna komponenta
može biti bilo koja druga vrsta riječi; u ovu skupinu ulaze i frazeologizmi kod
kojih se ne može utvrditi osnovna riječ.

Opseg frazeologizama dopušta tri stupnja: fonetsku riječ, skup riječi i
rečenicu. Pravi i strukturni pridjevski frazeologizmi zastupljeni su skupom
riječi, a fonetska riječ, rečenica i opet skupovi riječi uklopljeni su u značenjske
adjektivne frazeologizme.

Sintaktički aspekt. Za adjektivne frazeologizme svih triju tipova karakte-
ristična je funkcija atributa i dijela predikata.

Semantički aspekt. Općefrazeološko značenje adjektivnih frazeologizama
ukazuje na osobine, svojstva, karakteristike, značajke bića, stvari i pojava, na
njihovu kvalitetu, ono daje njihovu vrijednosnu odrednicu, tj. stavlja ih u
određene vrijednosne okvire. Osim toga, ukazuje i na njihovo stanje. Frazeo-
loško se značenje najčešće izražava pridjevom i skupom riječi u kojem je prid-
jev noseća riječ, a rjeđe nekim drugim načinom. Takvo je značenje prisutno
kod pravih i značenjskih pridjevskih frazeologizama, a kod strukturnih je ono
samo prateće, dodatno. Prisjetimo li se činjenice da je semantička komponenta
najvažnija pri određivanju kategorijalnoga značenja, nije teško zaključiti da
se strukturni frazeologizmi više ne mogu smatrati adjektivnima, već su prešli
u kategoriju glagolskih (pridjevski su samo po svojim formalnim pokazate-
ljima).

Što bismo mogli reći o svakom pojedinom tipu frazeologizama?

Pravi adjektivni frazeologizmi imaju pridjev kao osnovnu komponentu u
sastavu skupa riječi, u rečenici su ili atribut, ili u sklopu predikata, a frazeo-
loško im značenje ukazuje na neko svojstvo, osobinu, stanje i najčešće je
izraženo pridjevom. To su, na primjer:

- ГОЛ КАК СОКОЛ
- ЖИВ И ЗДОРОВ
- КАК [БУДТО, СЛОВНО, ТОЧНО] В ВОДУ ОПУЩЕННЫЙ
- ЛЫКОМ ШИТ
- НЕЧИСТ НА РУКУ
- CRVEN KAO MAK

dupkom (dupke) pun
kao od brijega odvaljen
lak pod kapom
siromašan duhom

Kod značenjskih adjektivnih frazeologizama u sastavu se, za razliku od pravih, može pojaviti bilo koja vrsta riječi (osim pridjeva) kao glavna komponenta (ukoliko ju je moguće izdvojiti), u rečenici su opet atribut ili predikat, a frazeološko im je značenje jednako kao i kod pravih adjektivnih frazeologizama. Primjeri:

большого сердца
косая сажень в плечах
на все сто
не первой свежести
с ноготок
bez kapi krvi
da *koga* udjeneš u iglu
dubokog džepa
kako je *koga* mati rodila
[sama] kost i koža

Strukturni adjektivni frazeologizmi su adjektivni samo svojim sastavom, tj. i oni, kao i pravi, imaju pridjev kao glavnu riječ, ali sa značenjskog aspekta ne odgovaraju adjektivnima. Oni stoga prelaze u drugu kategoriju, u glagolske frazeologizme. U rečenici su obično u sastavu predikata. Ovaj je tip frazeologizama još jedan dokaz da je semantički aspekt najpresudniji za uključivanje u jednu od kategorija. To su, na primjer, sljedeći frazeologizmi:

легок на помине – «появляется как раз в тот момент, когда о нем говорят или думают»

lak na peru – «lako piše, lako se pismeno izražava»

А вы легки на помине – мы с женой сейчас об вас говорили. /Лермонтов, Два брата/

Za svojega kratkog života stvorio je mnogobrojna vrijedna djela; bio je *lak na peru* i izuzetno marljiv. (Red.)

Neke se jedinice svojom semantičkom komponentom djelomično približavaju adjektivnima. To su, u prvom redu, frazeologizmi tipa:

быть для мебели – «быть совершенно бесполезным, не нужным при каком-либо деле, занятии или где-либо. О ком-либо»

быть навеселе – «быть в состоянии легкого опьянения»

быть наготове – «быть в состоянии готовности к чему-либо»

иметь голову на плечах – «быть умным, рассудительным, сообразительным»

biti dobra (...)
biti hladna
biti nakraj
biti udaren

Pogledamo snažno izražen adjektivnih frazeologizama dovoljno jaka (i ...) značenje. Uz to glagolski frazeolo

Sljedeća sklop mostalno ili u sjećaju na adjektivni glagolska ih ko ... nje im je izraženo hrvatskom).

ветер в голо ...
мыслен

винтиков [к ...
либо гл

голова [душ ...
бужден

голова [кот ...
тлив

diže se (jež ...
užas»

i komarac j ...
com, ne

krv igra u k ...
laže netko k

Spomenula mentom, što zn ...
karakteristike, ...
lim karakteristi

бездонная б ...
нея»

бесструнная ...
вавилонская

- biti dobra (dobroga) srca – »biti dobar / dobroćudan«
 biti hladna srca – »biti bezosjećajan / nemilosrdan«
 biti nakraj srca – »biti razdražljiv, razljutiti se za najmanju sitnicu«
 biti udaren u mozak – »ne biti pri zdravoj pameti, biti lud / tupav«

, za razliku od
 glavna kompo-
 ut ili predikat,
 vni frazeologi-

Pogledamo li frazeološko značenje ovih jedinica, vidjet ćemo da je tu snažno izraženo značenje svojstva, karakteristike, osobine, stanja kao i kod adjektivnih frazeologizama. Međutim, glagolska je komponenta kod njih još dovoljno jaka (iako najčešće izražena pomoćnim glagolom) da se provlači i kroz značenje. Uz to sprečava atributnu funkciju navedenih jedinica. To su stoga glagolski frazeologizmi s jakom vrijednosnom, ocjenskom komponentom.

Sljedeća skupina uključuje frazeologizme-rečenice koje vrlo često stoje samostalno ili u sastavu složene rečenice. Svojim semantičkim aspektom podsjećaju na adjektivne jer opet ukazuju na svojstvo, karakteristiku, stanje, ali glagolska ih komponenta ipak priključuje glagolskim frazeologizmima. Značenje im je izraženo rečenicom (u ruskom jeziku) ili glagolskim skupom riječi (u hrvatskom).

ojim sastavom,
 njskog aspekta
 iju, u glagolske
 je tip frazeolo-
 za uključivanje
 :
 nem govoryt ili

ветер в голове <бродит [свистит, гуляет, ходит]> у кого – »кто-либо легкомыслен, несерьезен«

винтиков [клепок] не хватает [недостаёт] <в голове> у кого /прост./ – »кто-либо глуповат, со странностями«

голова [душа, сердце] горит чья, у кого – »кто-либо сильно взволнован, возбужден, взвинчен«

голова [котелок] варит у кого – »кто-либо сообразителен, догадлив, понятлив«

диže се (јежи се) кому коса [на глави] – »biti zaprepašten, osjećati strah / užas«

i komarac je кому музика – »biti vrlo skroman, biti zadovoljan i sa sitnicom, ne zahtijevati mnogo«

крв игра у кому – »biti pun životne snage«

лаже netko kad (чим) зине – »biti lažov, biti lažljivac kojemu ravna nema«

ли. /Лермонтов,
 djela; bio je lak

jelomično pri-
 ra:

ным при каком-

Spomenula bih i supstantivne frazeologizme sa snažnim vrijednosnim elementom, što znači da označavaju osobe, (najčešće) ukazujući na neke njihove karakteristike, osobine, stanja. To i jest dodirna točka s adjektivnima. Po ostalim karakteristikama lako ih možemo svrstati u imenske frazeologizme.

бездонная бочка – »человек, который может выпить много спиртного, не пьянея«

бесструнная балалайка – »очень болтливый человек, пустомеля«

вавилонская блудница – »крайне развращенная, распутная женщина«

«
 бразительным«

волк в овечьей шкуре – »человек, прикрывающий свои дурные намерения, действия маской добродетеля; лицемер«

bijela (slamnata) udovica – »žena kojoj je muž za ograničeno vrijeme odsutan«

kancelarijski štakor – »dugogodišnji / snalažljiv / dovitljiv činovnik / službenik«

pokondirena tikva – »umišljena osoba malograđanskog načina života i shvaćanja«

prazna tikva – »nesposobna osoba«

Adjektivne bismo frazeologizme mogli definirati na sljedeći način: to su jedinice koje ukazuju na neko svojstvo, osobinu, karakteristiku, vrijednosni element ili stanje, tj. imaju ocjensko značenje. Frazeološko im se značenje najčešće izražava pridjevom ili pridjevskim skupom riječi. U rečenici su u funkciji atributa i dijela predikata. Ostvaruju se u obliku fonetske riječi, skupa riječi i rečenice.

LITERATURA

Дидковская В. Г., Объем и границы разряда адъективных фразеологизмов в современном русском языке, в сборнике Актуальные проблемы русской фразеологии, Межвузовский сборник научных трудов, Ленинградский государственный педагогический институт им. А. И. Герцена, Л., 1983

Жуков В. П., Семантика фразеологических оборотов, М., »Просвещение« 1978

Молотков А. И., Основы фразеологии русского языка, АН СССР, Институт русского языка, изд-во »Наука« Ленинградское отделение, Л., 1977

Овезова Марал, Адъективные фразеологизмы сравнения качественной семантики в современном русском языке, Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук, М., 1987

Хуснутдинов А. А., Трудные случаи лексико-грамматической характеристики фразеологических единиц русского языка, Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук, Л., 1988

Шанский Н. М., Фразеология современного русского языка, М., »Высшая школа« 1985

Эмирова А. М., Русская фразеология в коммуникативном аспекте, Ташкент, изд-во »Фан« Узбекской ССР, 1988

Rječnici

Matešić, J., Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika, IRO »Školska knjiga«, Zagreb 1982

Войнова Л. А., Жуков В. П., Молотков А. И., Федоров И. А., Фразеологический словарь русского языка, под редакцией А. И. Молоткова, М., изд-во »Русский язык«, 1978 /ФСРЯ/

Адъективное
значение обыч-
тельное выступ-
частью сказуем-
дложения. В за-
фразеологизмы

Резюме

ТИПЫ АДЪЕКТИВНЫХ ФРАЗЕОЛОГИЗМОВ
(на материале русского и хорватского языков)

Адъективные фразеологизмы имеют оценочное значение. Их фразеологическое значение обычно выражено прилагательным или словосочетанием, в котором прилагательное выступает главным словом. В предложении они бывают или определением, или частью сказуемого. Могут иметь форму фонетического слова, словосочетания или предложения. В зависимости от структуры, стержневого компонента и значения адъективные фразеологизмы делятся на настоящие, семантические и структурные.